

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Study) โดยศึกษาถึงการนำส่งงบการเงินของบริษัทให้ทันต่อข้อกำหนดของก.ล.ต. และการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาของการตรวจสอบงบการเงิน โดยจะรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินและรายงานประจำปี รวมทั้งข้อมูลใน ISIMS CD เพื่อนำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้จะเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเดียวกับจำนวนประชากร คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยจะยกเว้นบริษัทที่ตรวจสอบงบการเงินโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน บริษัทที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจการเงินและบริษัทที่อยู่ในหมวดที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการ (Rehabco) ที่ห้ามการซื้อขายหลักทรัพย์ เนื่องจากบริษัทที่ตรวจสอบโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินนั้นจะต้องมีหน่วยงานราชการถือหุ้นเกินร้อยละ 50 ทำให้บริษัทนั้นๆ ไม่มีโอกาสที่จะเลือกสำนักงานสอบบัญชี ซึ่งจะมีผลกระทบต่อปัจจัยเรื่องระยะเวลาในการเป็นลูกค้าสอบบัญชี บริษัทที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจการเงินอันได้แก่ หมวดเงินทุนและหลักทรัพย์ หมวดประกันภัยและประกันชีวิต และหมวดธนาคาร จะมีสินทรัพย์และหนี้สินระยะยาวที่แตกต่างจากหมวดธุรกิจหมวดอื่น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาเก็บข้อมูลในปัจจัยเรื่องโครงสร้างหนี้ ส่วนบริษัทที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการนั้น จะมีผลต่อระยะเวลาในการนำส่งงบการเงินซึ่งจะมีผลต่อระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่นำบริษัทที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจการเงิน บริษัทที่ตรวจสอบงบการเงินโดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และบริษัทที่อยู่ในหมวดที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการรวมเป็นตัวอย่างในการวิจัยตามเหตุผลข้างต้น

การจัดเก็บข้อมูลจะเก็บจากรายงานประจำปีและงบการเงิน รวมถึงข้อมูลใน ISIMS CD ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2539 – 2545 เนื่องจากในปีพ.ศ. 2542 ตลาดหลักทรัพย์ได้กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนต้องแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit committee)

อย่างน้อย 3 คน เพื่อทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการดำเนินงานของบริษัทให้ได้มาตรฐานและเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง ประกอบกับที่มีเปลี่ยนแปลงทางการบัญชีโดยการประกาศใช้แม่บทการบัญชีแทนข้อสมมติฐานพื้นฐานของการบัญชี และมีการนำมาตรฐานการบัญชีไทยที่อิงมาจากมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศมาใช้ ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคาดว่าจะมีผลกระทบต่อระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินในทางที่ดีขึ้น จึงได้เลือกทำการวิจัยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2539 – 2541 ก่อนมีคณะกรรมการตรวจสอบทำการเปรียบเทียบกับปีพ.ศ. 2542 – 2545 ซึ่งมีคณะกรรมการตรวจสอบแล้ว ดังที่ได้แสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยระหว่างปีพ.ศ. 2539 – 2545

ปีพ.ศ.	จำนวนบริษัท
ก่อนมีคณะกรรมการตรวจสอบ	
2539	454
2540	431
2541	418
หลังมีคณะกรรมการตรวจสอบ	
2542	392
2543	381
2544	382
2545	389

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวัดค่าตัวแปร

1. ตัวแปรตาม: ระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินที่ผ่านมา ทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ พบว่าในการวัดระยะเวลาในการนำส่งงบการเงินจะสามารถวัดได้ 3 ระยะ ได้แก่

- 1.1 จำนวนวันโดยนับจากวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีจนกระทั่งวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจากรายงานผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในงบการเงิน (An audit reporting lead time)

- 1.2 จำนวนวันโดยนับจากวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีจนกระทั่งวันที่งบการเงินได้เผยแพร่สู่สาธารณชน (A Preliminary earnings reporting lead time)
- 1.3 จำนวนวันโดยนับจากวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีจนกระทั่งวันที่ตลาดหลักทรัพย์ได้รับรายงานประจำปี (A annual reporting lead time)

ทั้งนี้ในงานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า ผู้วิจัยมักเลือกใช้จำนวนวันจากวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นเกณฑ์ในการกำหนดระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน แต่ในหลายงานวิจัย เช่น Davies. B. and Whittred, G.P. (1980), Whittred, G., (1980) และ Owusu - Ansah, S. (2000) ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับระยะเวลาในการนำส่งงบการเงินเป็นอีก 2 ระยะเวลามาเป็นตัวแปรตาม โดยเฉพาะในงานวิจัยของ Owusu - Ansah, S. (2000) พบว่าระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินจากวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชี มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการส่งรายงานประจำปี โดยใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในการนำส่งงบการเงินของอีก 2 ระยะเวลา ซึ่งทำให้ปัจจัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้สอบบัญชื่อนั้นหมดไป คงเหลือแต่ปัจจัยที่อยู่ภายใต้โครงสร้างของบริษัทเท่านั้น เนื่องจากระยะเวลาของวันที่ในงบการเงินเผยแพร่สู่สาธารณชนและจำนวนวันที่นับจากวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีจนกระทั่งวันที่ตลาดหลักทรัพย์ได้รับรายงานประจำปีไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้เกณฑ์ในการกำหนดระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินเพียงเกณฑ์เดียวคือจำนวนวันโดยนับจากวันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีจนกระทั่งวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชีจากรายงานผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในงบการเงิน (An audit reporting lead time)

2. ตัวแปรอิสระ: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน การทบทวนเกณฑ์การวัดมูลค่าของตัวแปรต่างๆ นี้ สามารถอธิบายวิธีการวัดมูลค่าของตัวแปรแต่ละตัวแยกกันตามลำดับดังนี้

2.1 ขนาดของบริษัท (Company Size)

จากการทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินพบว่า ผู้ทำการวิจัยส่วนใหญ่จะเลือกใช้ล็อกการิทึมของสินทรัพย์รวมและสินทรัพย์รวมเป็นเกณฑ์ในการวัดขนาดของบริษัท ไม่ว่าจะเป็น Hossain and Taylor (1998), Abdullah (1996), Carslaw and Kaplan (1991), Bamber, Bamber and Schoderbek (1993) Davies and Whittred (1980), Frost and Pownall (1994) และ Owusu-Ansah (2000) นอกจากนี้งานวิจัยของ David and Gist (1999) และ ดวงกมล โฆษพันธ์ (2547) ยังเลือกจำนวนทุนจดทะเบียนที่เรียกชำระ

แล้วมาใช้วัดขนาดของบริษัท ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้ล็อกการที่มของสินทรัพย์รวมและจำนวนทุนจดทะเบียนที่เรียกชำระแล้วเป็นตัวแปรในการวัดขนาดของบริษัท

2.2 โครงสร้างหนี้ (Debt Ratio)

เป็นการวัดผลกระทบโครงสร้างหนี้ที่มีผลต่อระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน ในงานวิจัยของ Owusu-Ansah (2000) และ Boonlert-U-Thai, Patz, and Saudagaran (2002) ใช้อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อสินทรัพย์รวมเป็นเกณฑ์วัดระดับโครงสร้างหนี้ ส่วนงานวิจัยของ Hossain and Taylor (1998) และ Ahmad and Kamarudin (2003) ถึงแม้จะใช้อัตราส่วนทางการเงินที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็ยังคงเป็นอัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการพิจารณาโครงสร้างเงินทุนของกิจการ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเลือกใช้อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อสินทรัพย์รวมมีความเหมาะสมกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินมากกว่าการใช้อัตราส่วนทางการเงินอื่นๆ เนื่องจากจำนวนหนี้สินระยะยาวน่าจะมีความสัมพันธ์กับข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานและฐานะการเงิน ซึ่งถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่งกับการตรวจสอบงบการเงิน

2.3 ผลการดำเนินงาน (Organization Performance)

ในการวัดผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ผู้วิจัยส่วนใหญ่มักจะใช้ตัวแปรเทียม (0,1) เพื่อศึกษาปัจจัยผลการดำเนินงานของบริษัทที่มีต่อระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน ไม่ว่าจะเป็น Hossain and Taylor (1998), Aston, Willingham and Elliott (1987), Aston, Graul and Newton (1989) และ Ahmad and Kamarudin (2003) โดยกำหนดตัวแปรเทียมให้แทนผลกำไรและขาดทุนที่เกิดจากการดำเนินงาน ยกเว้นงานวิจัยของ Bamber, Bamber and Schoderbek (1993) และ Boonlert-U-Thai, Patz, and Saudagaran (2002) ที่ใช้ตัวแปรกำไรต่อหุ้น (EPS) ในการวัดผลการดำเนินงานกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน เนื่องจากในงานวิจัยของ Boonlert-U-Thai, Patz, and Saudagaran (2002) เป็นงานวิจัยที่ทำในประเทศไทยมาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้ค่าสัมบูรณ์ของตัวแปรกำไรต่อหุ้น (Absolute EPS) มาใช้ในการวัดผลการดำเนินงานแทนการใช้ตัวแปรกำไรต่อหุ้นในงานวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากผลการศึกษาค่าตัวแปรผลการดำเนินงานที่ผ่านมา มีความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน คือบริษัทที่มีผลกำไรจะใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบทั้งมากกว่าและน้อยกว่าบริษัทที่ผลขาดทุนจากการดำเนินงาน ซึ่งแสดงว่าจำนวนเงินของผลการดำเนินงานมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน

2.4 จำนวนบริษัทที่เกี่ยวข้องกัน (Affiliated Companies)

จากผลการวิจัยที่ผ่านมา Aston, Willingham and Elliott (1987), Owusu-Ansah (2000), Boonlert-U-Thai, Patz, and Saudagaran (2002) จะใช้จำนวนบริษัทย่อยและบริษัทร่วม

(Affiliated companies) เป็นเกณฑ์วัดระดับความยุ่งยากในการจัดทำงบการเงินรวม ถึงแม้ว่าในงานวิจัยของ Hossain and Taylor (1998) จะเลือกใช้ เฉพาะจำนวนบริษัทย่อยเท่านั้น แต่ผลการวิจัยที่ออกมา ก็พบว่าการใช้ทั้งจำนวนบริษัทย่อยและบริษัทรวมก็มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทั้งจำนวนบริษัทย่อยและบริษัทรวมมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัย

2.5 คณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee)

คณะกรรมการตรวจสอบเป็นตัวแปรที่ไม่เคยได้รับการพิจารณากับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน แต่ในข้อเสนอแนะของงานวิจัย เช่น Boonlert-U-Thai, Patz, and Saudagaran (2002) และ Owusu-Ansah (2000) ได้กล่าวว่าคณะกรรมการตรวจสอบอาจเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินแต่ไม่ได้มีการระบุวิธีการวัดมูลค่าตัวแปรดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการตรวจสอบ พบว่าในงานวิจัยส่วนใหญ่จะเลือกวัดตัวแปรคณะกรรมการตรวจสอบ โดยใช้จำนวนครั้งในการประชุมคณะกรรมการตรวจสอบ และจำนวนคณะกรรมการตรวจสอบ จากงานวิจัยของ Felo, Krishnamurthy and Solieri (2003) เรื่อง คุณลักษณะของคณะกรรมการตรวจสอบกับคุณภาพรายงานทางการเงิน โดยความทันต่อเวลานั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพของรายงานทางการเงิน เมื่อนำตัวแปรคณะกรรมการตรวจสอบ มาทดสอบความสัมพันธ์กับคุณภาพของรายงานทางการเงิน พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้จำนวนคณะกรรมการตรวจสอบเป็นวิธีการวัดมูลค่าตัวแปร

2.6 รายการปรับปรุงและรายการจัดประเภทใหม่ (Adjusting and Reclassification Entries)

เนื่องจากรายการปรับปรุงและรายการจัดประเภทใหม่ เป็นรายการที่มีลักษณะคล้ายกับรายการพิเศษ แต่รายการปรับปรุงและรายการจัดประเภทใหม่นี้ไม่สามารถจะทำการจัดเก็บข้อมูลเป็นจำนวนเงินได้เหมือนกับรายการพิเศษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้การกำหนดตัวแปรเทียม (0,1) ในลักษณะเดียวกับงานวิจัยอื่นๆ ที่ใช้วัดตัวแปรรายการพิเศษ โดยกำหนดให้ 1 คือ บริษัทมีรายการปรับปรุงและจัดประเภทใหม่ และ 0 บริษัทไม่มีรายการปรับปรุงและจัดประเภทใหม่

2.7 การเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชี (Change in Accounting Principles)

ถึงแม้ว่าจะเป็นตัวแปรที่มีเคยนำมาพิจารณากับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินเช่นเดียวกับคณะกรรมการตรวจสอบ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความน่าสนใจสำหรับงานวิจัยในประเทศไทย โดยเฉพาะช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการบัญชี ซึ่งจากข้อสมมติเบื้องต้นที่ว่ายิ่งบริษัทมีการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีมากขึ้นเท่าใด

ก็จะทำให้การจัดทำงบการเงินล่าช้ามากขึ้นเท่านั้น ผู้วิจัยจึงนำจำนวนการเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชีในแต่ละปีมาเป็นเกณฑ์ในการวัดค่าตัวแปร

2.8 รายการพิเศษ (Extraordinary Item)

ตัวแปรรายการพิเศษ (Extraordinary Item) ที่ใช้วัดในงานวิจัยของ Boonlert-U-Thai, Patz, and Saudagaran (2002), Owusu-Ansah (2000), Carslaw and Kaplan (1991), Newton and Ashton (1989), Aston, Graul and Newton (1989) และ Aston, Willingham and Elliott (1987) โดยใช้ตัวแปรเทียม (0,1) โดยกำหนดให้ 1 คือ บริษัทที่มีรายการพิเศษ และ 0 คือ บริษัทที่ไม่มีรายการพิเศษ ซึ่งผลการทดสอบส่วนใหญ่ก็พบว่าตัวแปรรายการพิเศษมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินอย่างมีสาระสำคัญ แต่การใช้ตัวแปรเทียม (0,1) ในการกำหนดตัวแปรรายการพิเศษเช่นเดียวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินเหมือนที่ผ่านมาก็อาจจะให้ผลการวิจัยในลักษณะเดิม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเปลี่ยนเกณฑ์ในการวัดค่าตัวแปรจากค่าสัมบูรณ์ของจำนวนเงินจากรายการพิเศษแทนการเลือกใช้ตัวแปรเทียม 0 และ 1

2.9 การปิดงบการเงินตามปีปฏิทิน (Year End)

ตัวแปรการปิดงบการเงินตามปีปฏิทินผู้วิจัยจะเลือกใช้ตัวแปรเทียม (0,1) ในการกำหนดความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน ซึ่งมักแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ บริษัทที่ใช้รอบระยะเวลาการปิดบัญชีตามปีปฏิทิน และ บริษัทที่ไม่ใช้รอบระยะเวลาการปิดบัญชีตามปีปฏิทิน ผู้วิจัยจึงมีเห็นว่าเหมาะสมแล้วในการเลือกใช้ตัวแปรเทียม (0,1) โดยกำหนดให้ 1 คือ บริษัทที่ใช้รอบระยะเวลาการปิดบัญชีตามปีปฏิทิน และ 0 คือ บริษัทที่ไม่ใช้รอบระยะเวลาการปิดบัญชีตามปีปฏิทิน เป็นเกณฑ์ในการวัดตัวแปรการปิดงบการเงินตามปีปฏิทินในงานวิจัยครั้งนี้ ตามที่ปรากฏในงานวิจัยของ Boonlert-U-Thai, Patz, and Saudagaran (2002), Knechel and Payne (2001), Schwartz and Soo (1996), Newton and Ashton (1989), Aston, Graul and Newton (1989) และ Aston, Willingham and Elliott (1987)

2.10 ประเภทของผู้สอบบัญชี (Type of Auditor)

ในงานวิจัยที่ทำการทดสอบประเภทของผู้สอบบัญชีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน ผู้วิจัยมักจะเลือกใช้ตัวแปรเทียม (0,1) ในการวัดประเภทของผู้สอบบัญชี โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่ตรวจสอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชีที่มีขนาดใหญ่และอีกกลุ่มก็คือ บริษัทที่ตรวจสอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชีที่มีขนาดเล็ก ทั้งนี้ในการกำหนดจำนวน

สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศด้วย จากงานวิจัยของ Boonlert-U-Thai, Patz, and Saudagaran (2002) ที่ได้ทดสอบประเภทของผู้สอบบัญชีซึ่งแทนค่าตัวแปรโดยใช้ Big 5 กับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินในประเทศไทยพบว่าไม่ความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นในงานวิจัยของผู้วิจัยครั้งนี้ จะใช้ตัวแปรเทียม (0, 1) เป็นตัววัดขนาดเช่นเดิมอีกครั้ง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีการตรวจสอบบัญชีโดยสำนักงานสอบบัญชีที่เป็น Big 4 เนื่องจากบริษัท เอสซีวี ณ กลาง จำกัด ในประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่ม Big 5 ได้ปิดตัวลง จึงทำให้เหลือเพียง Big - 4 เท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยบริษัท เคพีเอ็มจี ภูมิไชยสอบบัญชี จำกัด, บริษัท ดีลรอยท์ หูซ โธมัทส ไชยยศ จำกัด, บริษัท ไพร์ซวอเตอร์เฮ้าส์ คูเปอร์ริส เอบีเอเอส จำกัด และบริษัท สำนักงาน เอ็นส์ท แอนด์ ยัง จำกัด เป็นตัวแปรเทียมเป็น 1 และสำนักงานสอบบัญชีที่มีได้มีอยู่ในกลุ่มสำนักงานสอบบัญชีที่เป็น Big 4 เป็นตัวแปรเทียม 0

2.11 รายงานของผู้สอบบัญชี (Type of Audit Opinion)

รายงานของผู้สอบบัญชีเป็นการวัดผลกระทบของประเภทรายงานของผู้สอบบัญชีที่มีผลต่อระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน โดยงานวิจัยที่ผ่านมาต่างก็เลือกใช้ตัวแปรเทียม (0,1) ในการระบุรูปแบบของรายงานของผู้สอบบัญชีจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 0 เป็นรายงานของผู้สอบบัญชีที่มีการแสดงความเห็นเป็นแบบไม่มีเงื่อนไข และ 1 เป็นรายงานของผู้สอบบัญชีที่มีการแสดงความเห็นแบบอื่น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ตัวแปรเทียม (0,1) ให้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aston, Graul and Newton (1989), Carslaw and Kaplan (1991), Hossain and Taylor (1998), Ahmad and Kamarudin (2003) และ Shahed, Zahir and Sadia (2001)

2.12 ระยะเวลาในการเป็นลูกค้าสอบบัญชี (Number of Year of Audit Client)

ถึงแม้ว่าตัวแปรระยะเวลาในการเป็นลูกค้าสอบบัญชีเป็นตัวแปรที่ไม่ค่อยได้นำมาพิจารณากับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน แต่ในงานวิจัยของ Aston, Willingham and Elliott (1987) ที่นำตัวแปรระยะเวลาในการเป็นลูกค้าสอบบัญชีมาใช้ในงานวิจัย โดยใช้วิธีการวัดจากจำนวนปีที่ผู้สอบบัญชีคนปัจจุบันได้ให้บริการลูกค้า ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงใช้วิธีการวัดระยะเวลาในการเป็นลูกค้าสอบบัญชี จากจำนวนปีของการเป็นลูกค้าสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีคนปัจจุบัน เช่นเดียวกัน

2.13 ความยาวของรายงานของผู้สอบบัญชี (The Length of The Auditor's Report)

จากงานวิจัยของ Courtis (1976) ที่ได้นำจำนวนหน้าของรายงานประจำปีมาใช้วัดความยาวของรายงานประจำปี แต่ในงานวิจัยนี้หากใช้จำนวนหน้าของรายงานผู้สอบบัญชี

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Courtis (1976) จะไม่เหมาะสม เนื่องจากในรายงานผู้สอบบัญชีในประเทศไทยไม่ได้กำหนดให้จัดทำในรูปแบบ (Pattern) เดียวกัน ทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้จำนวนวรรคในรายงานผู้สอบบัญชีเป็นเกณฑ์ในการวัดมูลค่าแทน เนื่องจากรายงานของผู้สอบบัญชีนั้นจะมีรายงานแบบมาตรฐานและมีแนวทางในการแสดงความเห็นเมื่อต้องรายงานในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะแบ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาการตรวจสอบงบการเงินออกเป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยที่อยู่ภายใต้โครงสร้างของบริษัทและปัจจัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้สอบบัญชี ตามตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 การวัดค่าของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	การวัดค่า
ตัวแปรตาม		
ระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน	Audit Duration	จำนวนจากวันที่สิ้นรอบระยะเวลาบัญชีจนถึงวันที่ในรายงานของผู้สอบบัญชี
ตัวแปรอิสระ		
1. ปัจจัยที่อยู่ภายใต้โครงสร้างของบริษัท		
ขนาดบริษัท (-)	Logast	ล็อกการทิมของจำนวนสินทรัพย์รวมและ
	Logstock	ทุนจดทะเบียน
โครงสร้างหนี้ (+)	Debt	อัตราส่วนหนี้สินระยะยาวต่อสินทรัพย์รวม
ผลการดำเนินงาน (+)	Perform	ค่าสัมบูรณ์ของกำไรต่อหุ้น (EPS)
จำนวนบริษัทที่เกี่ยวข้องกัน (+)	Invest	จำนวนบริษัทย่อยและบริษัทร่วม
คณะกรรมการตรวจสอบ (-)	Audcom	จำนวนคณะกรรมการตรวจสอบ
รายการปรับปรุงและการจัดประเภทใหม่ (+)	Adjust	มีรายการปรับปรุงและจัดประเภทใหม่หรือไม่ (ใช่ / ไม่ใช่)
2. ปัจจัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้สอบบัญชี		
การเปลี่ยนแปลงหลักการบัญชี (+)	Prin	จำนวนหลักการบัญชีที่มีการเปลี่ยนแปลง
รายการพิเศษ (+)	Extra	ค่าสัมบูรณ์ของจำนวนเงินจากรายการพิเศษ
การปิดงบการเงินตามปีปฏิทิน (+)	Month	ปิดงบการเงินตามปีปฏิทินหรือไม่ (ใช่ / ไม่ใช่)
ประเภทของผู้สอบบัญชี (-)	Auditor	เป็นผู้สอบบัญชีใน Big 4 หรือไม่ (ใช่ / ไม่ใช่)
รายงานของผู้สอบบัญชี (+)	Opin	เป็นรายงานแบบไม่มีเงื่อนไขหรือไม่ (ใช่ / ไม่ใช่)
ระยะเวลาในการเป็นลูกค้าสอบบัญชี (-)	Year	จำนวนปีการเป็นลูกค้าของผู้สอบบัญชียี่สิบปี
ความยาวของรายงานของผู้สอบบัญชี (+)	Length	จำนวนวรรคของรายงานของผู้สอบบัญชี

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินสามารถเก็บรวบรวมได้จากรายงานของผู้สอบบัญชี งบการเงินและรายงานประจำปี รวมถึงข้อมูลใน ISIMS CD ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วิธีการสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทางตามวัตถุประสงค์การศึกษา คือ

1. การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (Significance of Group Differences)

การศึกษาเกี่ยวกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระยะเวลาการตรวจสอบงบการเงินก่อนที่ตลาดหลักทรัพย์จะมีการบังคับให้มีคณะกรรมการตรวจสอบกับหลังจากมีคณะกรรมการตรวจสอบแล้ว เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินแล้ว ข้อมูลจะถูกจำแนกออกเป็นกลุ่ม 2 กลุ่มตามที่ได้กล่าวไว้ หลังจากนั้นจึงใช้เทคนิคทางสถิติ คือ การทดสอบค่าที (T - Test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มของตัวแปรตาม

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Relationship among Variables)

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม คือระยะเวลาในการตรวจสอบงบการเงินและตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของบริษัทและผู้สอบบัญชี จะใช้เทคนิคทางสถิติคือ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบตามสมมติฐานต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ในบทที่ 1 ทั้งนี้ก่อนที่จะทำการทดสอบสมมติฐานจะมีการตรวจสอบข้อมูลหรือตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ว่าเข้าเงื่อนไขของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุหรือไม่ เช่น ตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีความเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ (Multicollinearity)

แบบจำลอง

สมการถดถอยที่ใช้ในการทดสอบความสัมพันธ์เป็นดังนี้

$$\begin{aligned} \text{AUDIT DURATION} = & \beta_0 + \beta_1 \text{SIZE} + \beta_2 \text{DEBT} + \beta_3 \text{PERFORM} + \beta_4 \text{INVEST} + \beta_5 \text{AUDCOM} + \\ & \beta_6 \text{PRIN} + \beta_7 \text{EXTRA} + \beta_8 \text{MONTH} + \beta_9 \text{AUDITOR} + \beta_{10} \text{OPIN} + \\ & \beta_{11} \text{YEAR} + \beta_{12} \text{LENGTH} + \beta_{13} \text{ADJUST} + \epsilon \end{aligned}$$